

Asia: VN/5468/2020

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Kaupan tulevaisuusselonteon sisältö kehittämisehdotuksineen

1. Mitä sisältöjä ja niihin liittyviä konkreettisia kehittämisehdotuksia/nostoja kaupan tulevaisuusselonteon tulisi mielestänne sisältää? Esitetyt sisällöt sekä kehittämisehdotukset ja nostot pyydetään perustelemaan.

Ehdotuksenne ja näkökulmanne voivat pohjautua myös työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelussa tunnistettuihin sisältöehdotuksiin (liite 1). Myös tässä kohdin pyydetään sisältöihin kehittämisehdotuksia ja nostoja perusteluineen.

Maa- ja metsätalousministeriön näkökulmasta keskeistä on elintarvikeketjun toimivuus tuottajalta kuluttajalle ja kaupan ”portinvartijan” asema tässä ketjussa.

Toinen näkökulma on maaseutualueiden palvelut. Maaseudulla sijaitsevien kyläkauppojen rooli monipuolisina palvelun tarjoajina asukkaille ja yrittäjille, tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Jo nykyisellään usealla kyläkaupalla on esim. posti-, veikkaus ja käteisnostopalvelut. Tulevaisuudessa voi ajatella, että kaupasta löytyy monipuolinen valikoima niin kaupallisia kuin myös julkisia palveluita. Kyläkaupoista voidaan puhua enemmän monipalvelupisteinä ja ne vahvistavat alueiden elinvoimaisuutta.

Maaseutupolitiikassa ja maaseudun kehittämisen keskeisenä tavoitteena on, että laadukkaat palvelut mahdollistavat ja luovat edellytyksiä asumiseen ja yrittämiseen ja työn tekemiseen maaseudulla. Tavoitteena on turvata yksityisten ja julkisten palveluiden riittävä saatavuus kehittämällä alueellisten palvelukeskusten (esim. kauppa, koulu, kylätalo) tarjontaan uusia ratkaisuja, yhdistellen ja soveltaen sekä tuoden näin uusia toimintamalleja käytäntöön.

Maaseutualueilla sijaitsevien kyläkauppojen merkitystä ei siten voida mitata ainoastaan myyntivolyymillä, vaan niiden merkitys perustuu myös alueiden asuttavuuden säilyttämiseen sekä kattavan palvelutarjonnan järjestämiseen. Esimerkiksi Postilla on 850 täyden palvelun postia, joista yli 80 % toimii päivittäistavarakauppojen yhteydessä. Kyläkaupoissa voi toimia myös Matkahuollon ja

Veikkauksen asiamiespisteet sekä apteekin palvelupiste. Käteistäkin saa useimpien lähikauppojen kassalta.

Nähtävissä on, että tulevaisuuden kyläkaupoissa on päivittäistavaramyynnin lisäksi yhä enemmän muita yksityisiä sekä myös julkisia palveluita tarjolla. Kyläkaupoista on tullut monipalvelutuottajia ja tulevaisuuden kyläkaupat ovat maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta tarkasteltuna yhä enemmän maaseudun palvelukeskuksia, joilla on päivittäistavarakaupan lisäksi monipuolisesti niin yksityisiä kuin julkisia palveluita valikossaan. Siten niiden merkitys kasvaa.

Kauppa on tähän asti voimakkaasti keskittynyt, muutamille yrityksille ja toisaalta suuriin kauppoihin ja kauppapaikkoihin. Onko tämä trendi muuttumassa esimerkiksi verkkokaupan, suoramyynnin, pienosuustoiminnan sekä kierto- ja jakamistalouden kehittyessä.

Vastuullisuuden merkitys kasvaa – koko tuotantoketjun hyvinvointi, ilmasto, ympäristö, sosiaalinen vastuu. Huoltovarmuus kriisitilanteissa. Ilmastopolitiikan vaikutukset kauppaan – pysähtyykö globalisaatio ja paikallistalous nousee. Suhtautuminen kulutukseen – ostopäätös on viesti ja tyydyttää myös sosiaalisia tarpeita.

Kauppa tuntee kuluttajan – hyödyttääkö kaupan keräämä tieto koko tuotantoketjua ja poliittisia päättäjiä – voisiko kaupan keräämiä tietomassoja hyödyntää paremmin. Digitalisaatio ja lohkoketjut.

Kaupan toimialan muutoksesta

2. Mitkä ovat mielestänne keskeisimmät konkreettiset toimet, joilla valtiovalta voi vastata kaupan toimialan rakennemuutokseen Suomessa?

Kaupan mahdollisuudet tuottaa monipuolisia palveluita harvaan asutuilla alueilla edellyttänevät joissakin tapauksissa muutoksia lainsäädännössä (lääkehuolto, alkoholin jakelu). Verotus.

Toimintatuki/kyläkauppa –tuki harvaan asuttujen alueiden kaupoille. Käynnissä oleva kyläkauppa monipalvelukeskuksina –kokeiluhanke, 2019-2021 on osoittautunut tarpeelliseksi. Määräaikaan mennessä tukea haki yli 200 yrittäjää, josta 40% sai myönteisen tukipäätöksen.

Kokeilussa sovelletaan EU:n SGEI de minimis –sääntelyä. SGEI-sääntely koskee yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluita ja mahdollistaa sen, että jäsenvaltiot voivat kohdistaa tukitoimenpiteitä kansalaisille tärkeiden palveluiden saatavuuden varmistamiseksi. Sääntelyn mukaan tärkeäksi määritelty palvelu, joka on tarjolla toimivilla markkinoilla, mutta on sitä tarvitsevien ulottumattomissa, voidaan tukea vääristämättä kuitenkaan kilpailua. Tärkeää on arvioida, onko tämän kaltaisella tuella vaikutusta kyläkauppojen määrän vähenemiseen.

Vuosien 2019-2021 välillä toteutetaan Kyläkaupat monipalvelukeskuksina –kokeiluhanke (asetus päivittäistavarakauppapalveluiden tukemisesta monipalvelukeskuksina harvaan asutuilla maaseutualueilla vuosina 2019–2021, 357/2019).

Ruokavirasto avasi Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen hakua 13.9-31.10.2019 välisenä aikana. Määräaikaan mennessä kyläkauppataukea haki yli 200 yrittäjää, joista noin 40 % on saanut avustuksen. Myönteisiä päätöksiä tehtiin yhteensä 85 kpl.

Kyläkauppataukeen eli päivittäistavarakauppapalvelun avustukseen varattu miljoonan euron määräraha, 50 000 euroa on varattu tuen arvioinnin laatimiseen. Loput, 950 000 euroa, jaettiin tukikelpoisten hakijoiden kesken. Käytettävissä olevasta määrärahasta maksettiin 11 132 € jokaiselle tuen saajalle ja korotetun tuen myymäläautopalvelusta saanut hakija sai 14 805 €. Tuet kaikille myönteistä päätöstä saaneille hakijoille maksettiin tammikuussa 2020.

Kyläkaupat monipalvelukeskuksina -kokeiluhankkeen tavoitteena on ollut edistää kyläkauppojen mahdollisuuksia toimia monipalvelukeskuksina ja sitä kautta vahvistaa harvaan asutun maaseudun elinvoimaisuutta. Kokeiluhankkeessa on tiettävästi ensimmäistä kertaa Suomessa käytetty SGEI de minimis -sääntelyä, jota voidaan käyttää kansalaisille tärkeiden palveluiden saatavuuden varmistamiseksi.

Tuen vaikuttavuutta ei vielä olla arvioitu. Mutta jo tässä vaiheessa voidaan todeta, että tuen hakijoilla on selkeä tarve tuelle. Tämän kertoo osaltaan jo suuri määrä hakemuksia. Lisäksi yhteydenotoissa kauppiat ovat ilmaisseet monia eri tarpeita tämän kaltaiselle tuelle. Useissa keskusteluissa on hakijan osalta ilmaistu suuri huoli alueen elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin heikentymisestä, mikäli kyläkauppa joudutaan sulkemaan. Vaikka tukisumma (11132 €) oli huomattavasti pienempi kuin asetuksessa mainittu ”täysimääräinen” tuki, on tällä useiden kauppiaiden mukaan iso merkitys. Kokeilusta laaditaan vaikuttavuusarviointi alkuvuodesta 2021.

Kaupan alan ammattilaisten koulutus ja tutkimus.

Kotimaisten toimijoiden tasavertaiset mahdollisuudet kilpailla kansainvälisessä kilpailussa, verotus, muu lainsäädäntö.

3. Mitkä ovat mielestänne kolme keskeisintä sisältöä/teemaa kaupan toimialan rakennemuutoksessa?

Digitalisaatio/verkkokauppa, kauppa saa tietoa kuluttajista entistä enemmän, tarjontaa voi räätälöidä ja tiedolla saa valtaa toimitusketjussa.

Kansainvälinen kilpailu, verkkokaupan jättiläiset laajenevat entistä enemmän myös Suomeen ja tarjoavat palveluita ja tuotteita kaikilla kielillä

Kuluttajakysynnän pirstaloituminen, suhtautuminen kuluttamiseen, uusilla sukupolvilla erilaisia odotuksia kulutuksen suhteen.

4. Millaisia vaikutuksia mielestänne koronaviruspandemia taikka sen kaltaiset yllättävät toimialaa merkittävästi ravistelevat muutostilanteet tuovat kaupan toimialalle?

Kuluttajien ja päättäjien odotukset yhteiskuntavastuun kantamisesta kasvavat

Valmius reagoida nopeasti muuttuviin tilanteisiin – kysyntäpiikit, kysyntälama, vaihtoehtoisten hankintaketjujen rakentaminen, jakelukanavan muutokset – verkkokauppa – toimitusketju. Resilienssi.

Elintarvikekaupan merkitys korostuu. Paikallisten tuotteiden ja lähiruoan arvostus ja kysyntä kasvavat kuluttajien keskuudessa. Kaupan hankintaketjuihin muutospainetta

5. Miten valtiovalta voi mielestänne tukea kaupan toimialan rakenteiden kestävyttä ennakoivasti yllättävissä muutostilanteissa (esimerkiksi koronaviruspandemian kaltaiset tilanteet)?

Huolehtimalla kaupan kilpailukyvyistä.

Huoltovarmuusorganisaatio -yhteistyö hallinnon ja toimitusketjun kanssa.

Maaseudun palvelujen ylläpito – esimerkiksi kyläkaupan toimintatuki.

6. Miten digitalisaatio tulee näkemyksenne mukaan muuttamaan asiakassuhdetta, markkinointia ja arvoketjuja? Onko painopiste siirtymässä tavaroista palveluihin?

Tavaroiden rooli säilyy, mutta palveluiden merkitys kasvaa (kotiinkuljetus, pesulapalvelut, lippupalvelut jne.). Asiakastyytyväisyyden merkitys kasvaa ja sen mittaaminen on helpompaa. Kivijalkamyymälän asiakkaille ystävällinen palvelu on tavarain hintaa tärkeämpi.

Digitalisaatio mahdollistaa kaupan hallussa olevan tiedon paremman saavutettavuuden toimitusketjulle ja sidosryhmille.

Kuluttajat tulevat mukaan ketjuun aktiivisina toimijoina.

Tulevaisuusselön valmistelu

7. Mitä tulee mielestänne huomioida kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa?

-

Muuta huomioitavaa

8. Muut mahdolliset kommenttinne.

-

Valonen Kari
Maa- ja metsätalousministeriö

Sandholm Pekka
Maa- ja metsätalousministeriö